

Dokument nr. 8:18

(1998-99)

Forslag fra stortingsrepresentantene Per-Kristian Foss, Kristin Krohn Devold og Bjørn Hernæs om lov om endring i lov av 22. mai 1902 nr. 10 Almindelig borgerlig Straffelov (straffeloven) (kriminell lavalder), om lov om endring i lov av 22. mai 1981 nr. 25 om rettergangsmåten i straffesaker (Straffeprosessloven) (rettshåndhevelsesarrest), lov om endring i lov av 13. juni 1969 nr. 26 om skadeserstatning (foreldres økonomiske ansvar), og tiltak for bekjempelse av voldskriminalitet og ungdomsgjenger.

Til Odelstinget.

Undertegnede stortingsrepresentanter gjør fremlegg om endring av § 46 i straffeloven om kriminell lavalder, om endring i straffeprosesslovens § 172 om rettshåndhevelsesarrest og skadeserstatningslovens § 1-2 nr. 2 om foreldres økonomiske ansvar for skadeforvolding.

Bakgrunn

Trygghet mot overgrep og vold er en forutsetning for frihet og livsutfoldelse. Kriminalitet begynner ofte i det små, men kan ende i alvorlig kriminalitet. Spesielt alvorlig er den tendens at stadig yngre personer begår alvorlig kriminalitet.

Statistikken for kriminaliteten i første halvdel av 1998 viser en stigning på fem pst. Samtidig viser statistikken at halvparten av alle ran i Oslo begås av ungdom under 20 år, og at ofrene ofte er annen ungdom. (Aftenposten 4. og 5. august 1998.)

Et særlig problem synes å være kriminelle gjenger som hovedsakelig består av personer av utenlandsk opprinnelse. Disse voldelige gjengene eller subkulturene finner vi i storbyene, og spesielt i Oslo. De kjemper om dominans med hensyn til makt og ære, samtidig som de forsøker å skaffe seg størst mulig kontroll over det kriminelle markedet. Svært få nordmenn er involvert i disse miljøene, hvor det utøves rå vold og hvor mange av medlemmene er unge.

Kripos beskriver situasjonen slik:

«I senere år har vi imidlertid sett en utvikling i retning av at profesjonelle kriminelle, i større utstrekning enn tidligere, benytter seg av grov vold og/eller trusler for å oppnå profitt. Grove forbrytelser som narkotika, ran med gisseltaking, trusler om vold, våpenbruk m.v. er blitt et mer vanlig innslag i vår hverdag ...

De kriminelle organiserer seg ofte i gjenger, der en stor del av aktiviteten er knyttet til kriminell virksomhet. Gjengkulturen har blitt et problem ved at miljøene

er svært lukkede, og en ofte svært hard indre justis gjør det vanskelig å trenge inn i dem. Gjengene beskyttes av voldsutøvelse og trusler både innad og utad.»

Årsakene til kriminalitet er sammensatte og kompliserte, og spesielt for unge lovbrøyttere er det viktig med forebyggende tiltak, i form av en skikkelig familie- og skolepolitikk. Men dette er dessverre ikke alltid nok. For hver gang en forbryter slipper unna fordi en forbrytelse er for liten, eller vedkommende er for ung, kan en gjerningsmann bevege seg nærmere en permanent kriminell løpebane. Derfor er det avgjørende at enhver forseelse og forbrytelse blir møtt med rask etterforskning, avgjørelse, eventuelt dom, og reaksjon.

Regjeringens tiltaksplan mot vold har dessverre alt for lite konkret innhold til å løse dagens problemer. Så vel Riksadvokaten som Barnevernsvakten, Ungdom mot Vold, Oslo Politikammer og flere politimestre har foreslått konkrete virkemidler ut over dette. Høyre mener at det nå er behov for konkret handling, og fremmer derfor en rekke forskjellige forslag for å ta tak i voldsproblemet.

Kriminell lavalder

Dessverre ser vi i dag at det er mange unge under den kriminelle lavalder som begår alvorlig kriminalitet. Utviklingen de siste årene har dessverre vist at dagens reaksjonsmuligheter ikke er tilstrekkelige overfor kriminalitet i denne aldersgruppen. Endog er det enkelte kriminelle miljøer som spekulerer i denne aldersgrensen. Høyre tror derfor det er riktig å senke lavalderen til 14 år. Formålet er ikke å få anledning til å sette 14-åringene i fengsel. Andre alternativer som samfunnstjeneste, betinget dom med tilsyn og elektronisk husarrest, er mer nærliggende. Det viktige er

at man har en straffetrussel også overfor denne aldersgruppen, og at samfunnet har anledning til å gi en konkret reaksjon. Spesielt viktig synes dette å være overfor gruppene av hardkokte unge gjengkriminelle.

Barnekrimutvalg

Barnevernet er en viktig instans for å forebygge og stoppe pågående kriminell aktivitet blant mindreårige og unge lovbytere, men Barnevernet føler i dag at de har for begrenset myndighet. Regjeringen bør vurdere om det skal legges inn en hjemmel som gir barnevernet anledning til å vurdere samfunnets hensyn, i tillegg til hva som er barnets beste. I enkelte situasjoner med ekstremt vanskelige unge lovbytere må samfunnet ha anledning til å beskytte potensielle ofre for nye overgrep på bekostning av hva som isolert sett kan være det beste for barnet i den gitte situasjon. Høyre mener at barnevernet i alle fall må kunne brukes til å forebygge og bekjempe kriminalitet, og fremmer forslag i tråd med dette.

Et tredje forslag som bør vurderes, er om det skal opprettes en egen forvaringsordning/institusjon for harde ungdomskriminelle som sorterer under barnevernet.

Ledende personer innenfor Oslo Barnevernsvakt har tatt til orde for at det skal nedsettes en kommisjon for å utrede tiltak for å bekjempe barnekriminalitet. Høyre støtter et slikt forslag og ber Regjeringen snarest nedsette et hurtigarbeidende utvalg som kan bestå av fagpersoner innenfor barnevernet, pedagogikk og politi, for å se på nødvendige tiltak innenfor barnevernet. Et annet forslag som har vært fremmet, er at det opprettes en egen «barnevernsdomstol» som kan ta akuttvedtak om tvangsinngrep. Dette forslaget bør et slikt utvalg også vurdere.

Varetekt

Etter dagens straffeprosesslov § 172 kan retten ilegge rettshåndhevelsesarrest for å forhindre at publikum kan møte forøvere av meget grov kriminalitet som ikke oppfyller de vanlige vilkårene for varetekt. Høyre mener at dette er en riktig og viktig bestemmelse, fordi den motvirker følelsen av utrygghet hos tidligere ofre ved å møte gjerningsmenn som er på frifot mens saken er under domstolsbehandling. Høyre ønsker derfor at bestemmelsen får utvidet bruk også overfor andre typer alvorlig kriminalitet som legemsbeskadigelse, utpressing og ran. Derfor foreslås grensen for bruk av rettshåndhevelsesarrest redusert til strafferamme på minst 5 år.

Etter påtaleinstruksen § 9-2 bør ikke personer under 18 år pågripes eller varetektsfengsles dersom det ikke er særlig påkrevet. Høyre har det inntrykk at denne bestemmelsen nærmest praktiseres som et forbud mot varetektsfengsling av mindreårige. Dessverre er det slik at det er en liten gruppe med alvorlige

gjengangerkriminelle under 18 år. For denne gruppen bør det i enkelte tilfeller benyttes varetektsfengsling rett og slett for at samfunnet skal ha anledning til å beskytte seg mot nye overgrep. Høyre ønsker derfor at regelen mykes opp f.eks. ved at hele første ledd fjernes eller kravet om «særlig» årsak fjernes.

Høyre vil understreke at barnevernet fortsatt vil ha en viktig oppgave, og skal derfor kobles inn i disse sakene.

Ransaking

For å ransake en person kreves det etter straffeprosessloven skjellig grunn til mistanke om en straffbar handling. I forbindelse med at stadig flere ungdomsgjenger bærer våpen på offentlig sted, har påtalemyndigheten ved Riksadvokaten tatt til orde for at kravet om mistanke skal lempes slik at man lettere kan få tatt beslag i ulovlige våpen. Høyre mener at den ulempe som den enkelte kan bli utsatt for ved en ransaking nøye må veies opp mot den fare ulovlig våpenbesittelse kan medføre. I dette tilfellet bør sikkerheten til de som kan bli utsatt for tilfeldig vold og ran veie tyngst. Det er ikke slik at en lemping av beviskravene vil føre til en praksis med tilfeldig ransaking og kontroller etter innfallsmetoden fra politiet. Men kravet vil ikke lenger være at det er sannsynlighetsovervekt for at man finner våpen, men i stedet f.eks. at det er sannsynlig å finne våpen.

Reservert domstol

I forhold til den preventive effekt av straffen for en forbrytelse, er det avgjørende at forbrytelsen raskt blir oppklart og blir møtt av en reaksjon. Spesielt er dette viktig overfor unge lovbytere. Derfor skaper køer i domstolsapparatet en uheldig avstand hos gjerningsmannen mellom handling og konsekvens. Derfor ønsker Høyre at en sal ved Oslo byrett reserveres til «hurtigsaker» som politiet anser det er spesielt viktig å skaffe en rask reaksjon. Dette vil typisk gjelde unge lovbytere som ikke må rekke å utføre nye kriminelle handlinger før de får en reaksjon for deres første overtramp. Det vil også med fordel kunne benyttes overfor «gjengangere» som ikke skal få anledning til å samle opp en så stor straffereduksjon ved pådømmelse av straff for flere lovbrudd.

Foreldreansvar

I dag har politiet etter skadeserstatningsloven § 1-2 nr. 2 mulighet til å ilegge foreldre til umyndige barn økonomisk ansvar for hærverk o.l. for inntil kr 5 000. Høyre mener at denne regelen bør brukes i større utstrekning og at dette ansvaret bør kunne utvides. Ofte vil en reaksjon på lommeboken kunne vekke enkelte foreldre. Politiets myndighet til å ilegge bøter (forenklete forelegg) må utnyttes langt be-

dre enn i dag. Høyre ønsker derfor å heve grensen for foreldres mulige økonomiske ansvar til kr 20 000.

Forslag

På denne bakgrunn fremmes følgende

f o r s l a g :

A.

Vedtak til lov

om endringer i lov av 22. mai 1902 nr. 10 Almindelig borgerlig Straffelov, i lov av 22. mai 1981 nr. 25 om rettergangsmåten i straffesaker (Straffeprosessloven), og i lov av 13. juni 1969 nr. 26 om skadeserstatning.

I.

I lov av 22. mai 1902 nr. 10 Almindelig borgerlig Straffelov (straffeloven), gjøres følgende endring:

§ 46 skal lyde:

Ingen kan straffes for handling foretatt før det fylte 14 år.

II.

I lov av 22. mai 1981 nr. 25 om rettergangsmåten i straffesaker (Straffeprosessloven), gjøres følgende endring:

§ 172 første punktum skal lyde:

Når noen mistenkes for en forbrytelse som kan medføre fengsel i 5 år eller mer, eller forsøk på en slik forbrytelse, kan han pågripes såfremt det forelig-

ger tilståelse eller andre forhold som i særlig grad styrker mistanken, selv om vilkårene i § 171 ikke er til stede.

III.

I lov av 13. juni 1969 nr. 26 om skadeserstatning, gjøres følgende endring:

§ 1-2 nr. 2 skal lyde:

Uansett egen skyld svarer foreldre for skade voldt forsettlig eller uaktsomt av deres barn under 18 år som de bor sammen med og/eller har omsorg for, med inntil 20 000 kroner for hver enkelt skadevoldning.

IV.

Denne lov trer i kraft straks.

B.

1. Stortinget ber Regjeringen opprette et hurtigarbeidende «Barnekrimitvalg», der målet er å lage en tiltaksliste som kan brukes mot ungdomsgjengene.
2. Stortinget ber Regjeringen endre påtaleinstruksen slik at grov kriminalitet utført av ungdommer gir grunnlag for å begjære varetekt i større grad.
3. Stortinget ber Regjeringen fremme lovendringsforslag som reduserer kravet til mistanke for å kunne foreta ransaking etter våpen.
4. Stortinget ber Regjeringen innføre en prøveordning hvor det reserveres en sal ved Oslo byrett til saker som påtalemyndigheten/politiet ønsker en særlig rask behandling av ut fra preventive hensyn, for eksempel for unge lovbrøtere eller gjengangerkriminalle.

1. desember 1998.